

Helge Lilleorg

KURESSAARES SALAJA

Toimetaja Aidi Vallik
Kaanekujundus TAKINADA
Küljendaja Erje Hakman

© Autor ja kirjastus Argo, 2026
ISBN 978-9908-61-040-5
Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

ESIMENE

1.

Minu esimeseks ülesandeks oli minna Kuressaarde. Minu esimene ülesanne spioonina. Eesti spioonina. Kuigi ega ma seda kontrollida saanud, kelle heaks ma täpselt töötasin. See oli lihtsalt selline tööpakkumine, mis mulle pärast koondamist tehti. Nad teadsid, et ma olen võlgu. Oi, kuidas veel teadsid! Olin just endale korteri soetanud ja pangalaenu pidin veel viisteist aastat maksma. Mul ei olnud valikut.

Õhtu oli soe, liigagi soe. Bussisõit oli mu ära väsitanud. Suundusin otse võõrastemajja, panin asjad ära, võtsin õhukese salli õlgade ümber ja kõndisin lossipargi poole. Mulle oli öeldud: kuuvarjutuse ajal lähed parki, leiad purjetaja ning tood tema käest ühe paki ära.

Guugeldasin, mis kell too varjutus pihta hakkab. Ahah, jõuan pärast bussi veel poest läbi minna ja siis peangi juba pargi poole kiirustama. Kuidas ma küll selle purjetaja üles leian?

„Su üks oli purjetaja. Küll sa ta juba ära tunnend.”

Kontaktisiku poolt minu kohta läbi viidud *background check* oli üsna korralik. Oleksin eelistanud veidi pehmemat lähene-mist, aga käpikutega kohtlemist nagu IT-alal poleks ma selles valdkonnas pidanud eeldama.

Eksparre maja ja linnust ühendaval sillal silmasin purjetajat. Tal olid Helly Hanseni riided, purjetajanokats ja jalatsid.

Ta vaatas ainiti kuud. Süda puperdas. Ma isegi ei teadnud, mis keeles ma temaga kõnelema peaksin.

Mu lähenedes pöördus purjetaja järsult minu poole, andis väikse, rahakotisuuruse paki üle tuima, oma kohust täitva sõduri pilguga (ju ta teeb seda iga päev?!), seejärel nõjatus jälle silla käsipuule ja jäi vaatama kuu peegeldust veepinnal.

Seisatasin korra. Kas see oligi kõik, mõtlesin. Siis meenusid kontaktisiku sõnad: „Mida vähem sa tead minust või ükskõik kellest, kellega sa siin töö käigus kokku puutud, seda parem. Siis sul pole piinamise ajal ka midagi välja lobiseda.” Tol hetkel läksin neid sõnu kuuldes näost lubivalgeks: uus korter polnud nüüd küll seda kõike väärt! Ma müün selle maha ja kolin vanemate kolituppa! Vaat nii. Siiski vaid vaikisin, mispeale kontaktisik lisas: „Ah, ei piina sind keegi. Kui sa neile just ise sülle ei jookse. Aga seda ma soovitan küll, et selles ametis töötamise ajal ära joo. Võid lobisema hakata. Seda on ennegi juhtunud. Teistega.”

Selge. Tumm purjetaja jäi mu selja taha.

Pargis liikusid mõned paarikesed. Siis veel see kahtlane lühike pervomees, kes must kõigepealt mööda kõndis ja seejärel järgmisel ringil tõuksiga mööda pani. Ma ei tekitanud temaga silmsidet ja vantsisin edasi, käes salapärane pakk. Ma isegi ei teadnud täpselt, mis seal sees on, ja vaevalt purjetajagi teadis. Mul olid juhtnöörid hoida see kuivas ja mitte jätta näiteks ööseks rõdule. Ju seal mingi tehnikavidin pidi olema. Huvitav, kuidas purjetaja sellele sobiva keskkonna loomisega purjekal hakkama sai? Või äkki ta polnudki seda purjekaga kohale toonud, vaid lennukiga? Kuressaares on lennuväli. Või kopteriga? Seda ma teada ei saanud. Sel polnud minu ülesandest lähtuvalt ka mitte mingit tähtsust. Mida vähem tean, seda parem, kordasin endale.

Suundusin tagasi võõrastemajja, kuult oli vari juba üle veerenud ning polnud seal enam midagi vaadata. Broneerisin bussi-pileti tagasi Tartusse ning heitsin voodisse.

Miks just mind selleks tööks välja valiti? Ilmselt mu rahvusvahelise tausta pärast. Ma oskasin mitut võõrkeelt ja õppisin neid aina juurde. Ma tundsin inimesi: ükskõik kas jäänuksin hätta Liepājas, Münchenis või Zürichis, mul oli ikka, kelle juurde minna. Siiski ma polnud kindel, et olin parim valik selles osas, kas ikka oskan käituda nagu spioon. Ma polnud eriti sportlik. Ma ei oleks osanud kellelegi lõuga anda või kedagi tulistada. Järelikult – kehv valik, aga küllap olin ma siis kehvadest parim, lohutasin end. Kontaktisik kinnitas veel mulle, et praegusel ajal oli raske spioone leida.

Noh, töö oli samas lihtne – läksid, kuhu sind saadeti, ja vahetasid mingeid pakke. Kui palju väljaõpet see siis ikka vajas! Mulle seletati ka ära, miks nad lihtsalt posti teel pakke ei saatnud: kui tegu oli mingi olulise vidinaga sõjatööstusest, olid riskid liiga suured. Samuti ei eelistatud klassikalisi meetodeid, *à la* mööda maanteed tavalise autoga pakke kohale toimetada. Ka need polnud järelikult alati kindlad olnud. Pealegi – mida ma sellest kõigest ka teadsin! Ma polnud sõja algusest alates eriti panustanud isegi selle tagajärgede leevendamisele – annetasin korra 50 eurot kiriku kõrval tegutseva, ukrainlannast kolleegi soovitatud heategevusliku MTÜ jaoks kohe alguses ja oligi umbes kõik. Nüüd oli aeg oma panus anda.

Tartusse pidin jõudma hilja, sest sain piletid alles pärast-lõunasele bussile. Buss oli pooltühi, aga minu aknapoolse istme kõrvale oli keegi suuremat sorti härra endale koha broneerinud ning nii me istusime, kints kintsu vastas, ja higistasime. Sellest viimasest oli mul isegi suva – kõigega harjus. Kuid ma oleksin siiski eelistanud istuda üleni roosas kostüümis ja roosa kübaraga vanadaami kõrval, kes oli nunnult meigitud, kel oli ilus lühike hall soeng ja kes oli üleni elurõõmus. Ta reisis ilmselt koos oma lapselapsega, kel oli mingi elukas lemmikloomakastis. Kuna sõidu ajal ei olnud kuulda ühtki mjäud ega auhi, siis eeldasin, et tegu oli küülikuga. Ei tea. Toolinaabrit ma ümber vahetada igatahes ei saanud.

Ärkasin ja vaatasin, et kott mu jalge eest oli läinud. Läinud oli ka härra mu kõrvalt. Oli juba üsna pime ja maanteelt paistvate majade järgi oskasin arvata, et olime Viljandist läbi sõitnud. Mu keha kattus külma higiga: saadetis on läinud ja minust tehakse hakkliha! Hakkasin hingeldama. Peast käis läbi sadu mõtteid sekundis: kas paluda bussijuhil buss peatada, otsida bussist seda meest ja saadetist, või siis lihtsalt Tartuni vastu pidada? Mul polnud enam ka telefoni, mis koos pakiga kotti jäi. Ma olin feilinud. Hõõrusin närvilisusest käsi.

Võpatasin ja ärkasin. Olime Kanakülast möödumas. Kints vastu kintsu, mis oli niiske ja ühtlasi soe. Kott oli oma koha peal. Otsustasin mitte enam tukastada. Viljandis härra mu kõrvalt väljus ning Tartuni sain mõnusamalt istuda.

Vahepeal sain teavituse kontaktisikult, et ma pidin paki kohe edasi toimetama. Lootsin koju koti pääle saada, aga tutkit: käsk oli käsk. Sellest olin juba aru saanud.

Pidin paki oma kunagise sõbra Priidu kätte viima. Poleks iialgi uskunud, et tööalaselt Priiduga kokku juhtun. Priit oli ainuke, kes teadis, mida ma tegelikult teen. Nimelt töötas Priit nüüd koodikirjutajana poolsalajases ettevõttes, mis arendas NATOle allhanke raames uusimat sõjatehnoloogiat. Minu toodavas pakis oli järelikult vidin, mis tuli arendatavasse masinavärki monteerida ja millele koodi kirjutama hakata. Siiski olnuks liiga ohtlik see talle otse töökohta viia. Kõik tiimid seal kontoris ei töötanud ühe ja sama ülesande kallal ning mida vähem inimesi teadis teiste projektide sisust, seda parem. Oli parem, kui ma sinna kontorisse oma nägu ei näidanud. See oleks küsimusi tekitanud.

Pidin nüüd ja kohe viima purjetajalt saadud paki hoopis Priidu Supilinna korterisse, kus ta oma elukaaslase Tiiduga elas. Sellal kui Priit oli pesuehtne itivend, pidas Tiit Supilinnas Oa tänaval barberisalongi Iharad Kiharad. Nad olid kohtunud sealsamas Tiidu salongis ning juba mõni kuu hiljem pannud

Priidu korteris Emajõe ääres leivad ühte kappi. Tiidul polnud õrna aimugi, et mu külaskäik polnud seekord teps mitte tavaline külaskäik. Seepärast oli oluline, et ma poetaksin paki neile korterisse nii, et Tiit ei näeks. Priit oli kontaktisikule välja pakunud, et see koht võiks olla mustapesukorv: kui vetsu lähen, ei näe Tiit, kuidas paki sinna sätin, ja Priit omakorda saab selle sealt segamatult välja võtta ilma Tiidu kahtlustavate küsimuste laviini alla sattumata.

Nuputasin, mis linnaliiniga saaks bussijaamast Supilinna, aga mul läinuks bussidega liiklemise peale veidi kauem, kui arvasin: pidin Supilinna saabuma kell kümme, aga nüüd oli kell juba veerand üksteist. Samas oli kontaktisik soovitanud eelistada just ühistransporti üksinda pimedas jõe ääres jõlkumisele. Tartus ei olda eriti üllatunud, kui inimesed aeg-ajalt pimedas jökke kukuvad ja sinna jäävadki. Õövastav.

Niiviisi omaette juureldes jõudsingi sõprade juurde. Uks oli paokil. Astusin sisse. Tavaliselt tervitas mind nende taksikoer Pässu, aga temast polnud märkigi. Ega ka mu sõpradest. Tekkis tuuletõmbus. Märkasin, et rõduuks oli lahti. Imelik. Väga ime-lik. Hõikasin neid. Isegi mitu korda. Korter oli tühi. Vaatasin rõduaknast välja. Seal oli kohe jalakäijate tee ja pärast seda Emajõgi. Jõe ole hiljuti ehitatud peatuspaik parvedele ning väike paadisild. Seal parkis tavaliselt ka üks tilluke roheline mootorpaat. Nüüd oli see läinud.

2.

Miski ütles mulle, et pean sealt korterist võimalikult ruttu sääred tegema. Ronisin otse rõdult õue jalakäijate tee ning hakkasin kesklinna poole kõndima. Tähtis oli rahva hulka saada, kuigi rahvast oli sel kellaajal Emajõe-äärsel teel küllaltki vähe liikumas. Vaatasin telefoni. Ei mingit teadet. Hakkas väike

paanikahoog tekkima, ahmisin õhku. Suutsin end õnneks koguda. Tahtsin jõuda kõigepealt turvalisse paika, et siis kontaktisikule kirjutada ja küsida, mida kuradit ma pakiga teen, kui inimesed olid kadunud. Ja mida ma sõprade kadumise osas ette pidin võtma? Politseisse teatama? Spiooniosakond vist tegutses ilma nende järelvalveta. Vaevalt ma sealt abi leiaks. Ehk saaksin pärast isegi pahandada, kui korrakaitsjad kutsuksin.

See polnud ka hea, et nende korter niiviisi lahti jäi, aga mul polnud midagi teha. Sain vaid loota, et mind polnud avastatud. Okei, pidin jõudma turvalisse paika, kus oleksin inimeste keskel, aga ei jääks kellelegi väga silma. Ma ei suutnud välja mõelda, mis siin parim variant oleks olnud. Keerasin instinktiivselt Supilinna telliskivimajade hoovi. Seal olin ma varem töötanud peaaegu kaks aastat. Seal hoovi peal asus mitu äri: lisaks mu endisele töökohale, loomakliinikule ja mööblirestaureerimiskojale ka Larissa salong nimega Null. Teadsin, et ekstravagantne pealinnadaam Larissa oli pea igal kellaajal oma Nullis toimetamas, ja lootsin sealt varjupaika. Tuled põlesid, läksin sisse ja üritasin võimalikult tavalise olekuga klaasi šampat tellida.

Mõne hetke pärast ta tõi selle mulle lauda.

Kirjutasin kontaktisikule: „Tiitu ja Priitu polnud kodus. Mida ma nüüd tegema pean?”

Värskendasin uudiseid. Ei midagi. Ma ei teadnud, mida olin uudisteportaalis näha lootnud, sest salajase missiooni detaile peavoolumeediasse küll lastud poleks.

„Sa ei joogi? Mull lahtub ära,” uuris Larissa murelikult.

Võpatasin. „Oh, muidugi,” ütlesin kohmetult, naeratasin sunnitult ja kulistasin pool joogist alla.

„Nautima peab ikka ka,” sõnas Larissa.

Larissa hakkas üsna pea kella vaatama ja uuris, kas mul oli plaanis ka teine klaasike võtta. Vastasin eitavalt. Aga olin plindris: tänavale ma minna enam ei julenud, kuid ei saanud endale

lubada ka Nullis igavesti šampaklaase kummutada. Larissat asjasse pühendada samuti mitte. Uurisin, ega ta teadnud, kas selles telliskividest hoonekompleksis asuvas Emajõe hotellis oli vabu tube.

„Paar tuba on vabad. Ma praegu haldangi seda, sest nende admin jäi ootamatult haigeks,” ütles Larissa.

„Mul pole Tartus enam korterit ja ma ei saanud sõpra kätte, kelle juurde pidin täna ööbima minema.” Vau, olin õppinud valetama. Annelinna korter oli mul täiesti olemas ning iseenda käsutuses, aga seda ei saanud ma Larissale öelda. Samuti oli liiga ohtlik sinna ööseks minna.

„Ma võtaksin toa, kui võimalik,” lisasin.

„Ikka saab. Näed, siit läheb uks otse teise majja, õue ei peagi minema. Just tõusis marutuul ja õues on nii vastik. Eile oli palju soojem kui täna. Huhh.”

Larissa juhatas mind elegantselt läbi labürinti meenutava hoonekompleksi.

„Kallim või odavam?” küsis Larissa.

„Odavam ikka.” Jumal teab, kuidas kulude hüvitamisega on, mõtlesin. Sellest polnud eriti juttu olnud. Mõistsin järjest enam, kui puudulik mu ettevalmistus oli.

Naine avas ukse väiksesse puhtasse hubasesse tuppa, palus kanda raha paberil märgitud arvele ning oli juba minekul, kui ta peatasin: „Kas sulas saab ka?”

Ta naeratas. „Ikka saab. Kui soovid, siis Nullis pakume ka hommikusööki. Kakskümmend eurot koos kohviga.”

Lubasin sellele mõelda, ent teadsin, et Nullis päise päeva ajal ma avalikult einestada ei kavatse.

Tundus, et midagi oli kolossaalselt nässu läinud, ja olin nukker, et mul polnud mitte mingisugust väljaõpet ega juhendit, kuidas käituda. Kontaktisik polnud mulle vastanud. Ei julgenud ka ChatGPT-lt uurida, kuidas spioon sellises olukorras käituma peaks. Fakk-fakk-fakk. Tagusin kätega pead. Olin enda peale

vihane. Tundsin jõuetust ja kurbust. Olin siin maailmas justkui ihuüksinda. Mu vanemad olid sealsamas Ülejõeel, aga mind nad aidata ei saanud. Üldse ei saanud. Seda asja ei saanud mitte keegi enam õigeks keerata.

Pidin ma end võlgadesse elama! Nad hoiatasid mind selle eest. Tundsin, et maailm oli nõnda ülekohtune: inimesed tahtsid elada mõnusalt, aga isegi suvalise korteri eest tuli hingehinda välja käia, rääkimata siis maakohast või autost. Tundsin, et ei osanud sellest olukorrast väljapääsu leida. Valasin paar pisarat, hoidsin pead käte vahel ja istusin voodiservale.

Järsku peatus mu pilk kardinal. Õigemini sellel, mida ma läbi kardina nägin. Paar kahtlast nahktagis tüüpi kõndisid oma koe-raga õuel, justkui otsiks midagi, ja see midagi polnud kindlasti loomakliinik nende dobermanni jaoks. Astusin aknale lähemale, aga hoidsin siiski piisavat distantsti, et nad mind läbi kardina ei näeks. Õnneks polnud ma toas veel tuld põlema pannud. Mehed silmitsesid aknaid, seejärel õue avanevate asutuste logosid ja silte. Eriti kaua seisid nad mu endise tööandja ukse ees ja isegi katsusid selle linki. Enne seda uurisid nad midagi telefonist. Ma olin kindel, et nad otsisid mind. Nad teadsid, kes ma olin ja et minu käes oli pakk. Tõenäoliselt teadsid nad ka, kus ma elan, kus mu pereliikmed elavad ja nii edasi. Kohutav, millised tagajärjed sel kõigel olla võisid!

Kontrollisin, kui palju sularaha mul veel oli: tervelt nelisada eurot – sellest pidi mõneks ajaks piisama. Vähemalt ajani, kui kontaktisik mu üles leiab.

Lõpuks saabuski kontaktisikult sõnum: „Kus sa asud?“, aga sellele ma enam vastata ei julgenud, sest ma ei saanud kindel olla, kes mu sõnumeid veel loevad. Olin üksi. Käisin peas erinevaid variante läbi, mida sellises olukorras teha või mitte teha, kuidas homme toimida ja nii edasi. Mõtlesin välja plaani A, B ja C, siis aga leidsin igas plaanis murekoha ning viskasin need oma peast kus seda ja teist. Lõpuks mõistsin, et ainuke mõistlik asi

oleks kohe ja praegu puhata, isegi kui ma päris sügavasse unne ei jää: ma pean homme jälle tegutsema ja vaid puhkus taastaks mu jõu. *Otium reficit vires*, nagu seisab Inglisillal. Pealegi kui mind praeguseni keegi avastanud pole, siis ehk nad ei avasta nii pea? Heitsin voodisse lahti riietumata, et vajadusel püsti karata ja sääred teha. Vähkresin kaua, ent ühel hetkel olin siiski uinunud.

3.

Hommikul ärgates olin väga unine ja paariks sekundiks oli mul meelest läinud, mis olukorras ja kus ma ööbinud olin. Mälu taastus hetkega, kui hotelliaknast välja vaatasin. Ma ei julgenud hotelli enam kauemaks jääda. Otsustasin, et aeg oli võtta kasutusele SOS-koti sisu, mille ise olin välja mõelnud ja igaks juhuks endale kaasa pakkinud: maskeeringuks parukas, prillid, nokats, tavaline nuppudega telefon kolme uue SIM-kaardiga, millel polnud lepingut, ning märkmik sõprade ja tuttavate numbritega.

Esimesena meenus mulle üks sõber eelmisest töökohast, kellega mul olid endiselt head suhted. Teadsin, et ta perel oli Otepääl oma maja ja äkki oli mul võimalik mõneks ajaks sinna minna. Avasin nuppudega telefoni tagakaane, võtsin ühe SIM-kaardi pakendist välja ja asetasin selle telefoni. Seejärel panin kaane tagasi, lülitasin telefoni sisse ja valisin sõbra numbri. Luuletasin kokku jutu, et olin koondamisest deprekas ja tahtsin mõneks ajaks kuskil maakohas hinge tõmmata. Lubasin ka üüri maksta. Siis aga tuli välja, et tema perel oli seal suvest veel paar kana alles jäänud, keda nad polnud maha lüüa jõudnud. Seega olevatki hea, kui keegi sinna maamajja kanu toitma läheks. See vältiks mõttetut Tartu ja Otepäa vahet sõitmist. Sõber pakkus välja, et sõidutab mu pärast tööd ise sinna. Ütlesin, et eelistan minna bussiga ja ta võib lihtsalt telefonitsi juhtnöörid

anda – kui raske selle maja leidmine ikka olla sai. Ma iseene-
sest ei tahtnud, et ta tuleks. Ma ei tahtnud teda asjasse pühen-
dada rohkem, kui vaja.

„Kui kauaks ma võin jääda?” uurisin igaks juhuks.

„Nii kauaks kui tarvis,” arvas sõber.

Oh, jess.

Maskeerisin end piisavalt, lahkusin hotellist Nulli kaudu ilma midagi söömata ning kõndisin maja tagant Oa tänava kaudu läbi botaanikaaia Rüütli tänavale. Treffneri juures põika-
sin korra kooli peasissekäigu orva ja piilusin, ega mind jälitata. Istusin seal viis minutit ja veendusin, et mu kannul polnud kedagi. Seejärel kõndisin edasi. Peas vasardas mitu mõtet. Järsku kuulsin valju pidurikriginat: olin astunud Munga täna-
vale, ilma et oleksin vaadanud, kas autot tuleb. Ju siis ka auto-
juht ei näinud mind. Meie pilgud kohtusid. See nägu oli kuidagi meeldejääv: hästi kandiline pea ja suured näojooned. Isegi hiiglaslikud. Ma oleksin tundnud selle inimese iga kell uuesti ära. Veider. Ma mõtlesin vist üle.

Marssisin edasi bussijaama poole ja katsusin tervet tekkinud olukorda nii rahulikult võtta, kui võimalik. Siiski mure sõprade pärast ei vaibunud: kuhu nad kadusid? Kas nad läksid ise või võeti nad kaasa? Mis neist saanud oli? Millal ma pakist vaba-
neda saan? Ühesõnaga: millal normaalsus taastub? Kas see üldse taastub?

Illusioon normaalsusest tekkis alles kolkabussis Otepää poole loksudes. Kolkabuss tekitas turvatunnet. Justkui miski, mis ütles, et kõik oli nii, nagu oli alati olnud: „Viin sind igasse pära-
põrgusse, kuhu sul vaja, regulaarselt. Elu käib igas Eestimaa nurgas. Aeglaselt, ilma tempota. Nagu „Õnne 13”.”

Aga ei, praegu oli see pigem nagu midagi „Mission Impossible’ist” või Liam Neesoni filmide seast. Ma tahtsin, et see juba läbi saaks. Kõige hullem oli teadmatus: ma ei teadnud, kellega ma silmitsi seisin ja milleks nad võimelised olid. Ma ei teadnud,